

Kapitel 12

Skanör och Falsterbo - två städer i skuggan av Skånemarknaden

FORFATTER: Anders Reisnert, Stadsantikvarie i Malmö Emeritus

EMNEORD: Øresundbyer, Skanör, Falsterbo, byudvikling, bebyggelseutveckling

Abstract

The Scandinavian autumn fair is often identified with the marketplaces on the Skanör peninsula. One of the largest markets north of the Alps developed here during the Medieval period. People and merchants from most of Europe gathered on the shores to trade salted herring and other merchandise. The market towns of Skanör and Falsterbo were established in the shadow of the fair, respectively in the early 13th century and around 1300. Both were defended by castles, and the time difference between the towns is reflected in the ground plans and architectural features of these. The earlier castle, at Skanör, has a less formal plan, with different buildings for different purposes, while that in Falsterbo has a more stringent, Gothic appearance. Our knowledge of the infrastructure of both towns is limited, but their churches still stand today. From St. Olaf in Skanör, we know that construction began in the late 12th century, as a chapel on the marketplace. When the town became established, the plan was to extend this into a great urban church, but after a decline of the Danish economy and the plague epidemic in the mid-14th century, the plans for this new church were never fulfilled. A new town was founded at Falsterbo at the same time. For unknown reasons, it appears the main trade in herring moved from Skanör to Falsterbo during the Late Medieval period. In the early 16th century, the herring market declined. Natural causes, such as the lack of herring, changes in North European food-consumption patterns in the shadow of the Reformation and an economic shift from Baltic towards Atlantic economies have been highlighted as reasons for the market's demise. As both towns were completely dependent on the settlement associated with the Scanian fairs, Falsterbo became reduced to a rural agricultural settlement and Skanör was then the only urban settlement on the peninsula. It became a small town and in Early Modern times was dependent on local agriculture and shipping.

Inledning

Den plats som haft störst betydelse för handelns utveckling under nordisk medeltid och som gynnat framväxten av städerna i Öresundsområdet är onekligen Falsterbohalvön. Platsen kan betecknas som Skånemarknadens vagga och dess viktigaste plats i Öresundsområdet - kanske till och med den viktigaste platsen i hela Östersjöområdet, när det gällde hög- och senmedeltidens handel.

Namnet Skanör betecknade från början hela halvön och kan härledas till det forngermanska språket. I sin äldsta form kallas området *Skathinwsjö*. Det är samma ord som i romarnas namn på Norden (*Scandinavia*),

och för den delen även på Scania (Skåne). Namnet betyder Skadans ö och härstammar troligen från de svårnavigerade och farliga vattnen omkring Skanörhalvön, som alltså varit en välkänd plats allt sedan järnålder, så välkänd att romarna använde den för att namnge hela den skandinaviska halvön.¹

I nedanstående text har tonvikten lagts på stadsbildningarna i Skanör och Falsterbo. Men att försöka särskilja förhållandena på marknadsområdena och städerna är ingen lätt uppgift då dessa storheter går in i varandra både geografiskt, administrativt och praktiskt i det historiska källmaterialet. Dock måste någon form av distinktion göras för att inte ämnet skall flyta ut för mycket, något som det, vilket medges, ändå har gjort. De båda stadsbildningarna var under medeltid helt beroende av Skånemarknadens fluktuationer och förutsättningar. Skånemarknaden å sin sida, var i mycket begränsad omfattning, om ens överhuvudtaget,

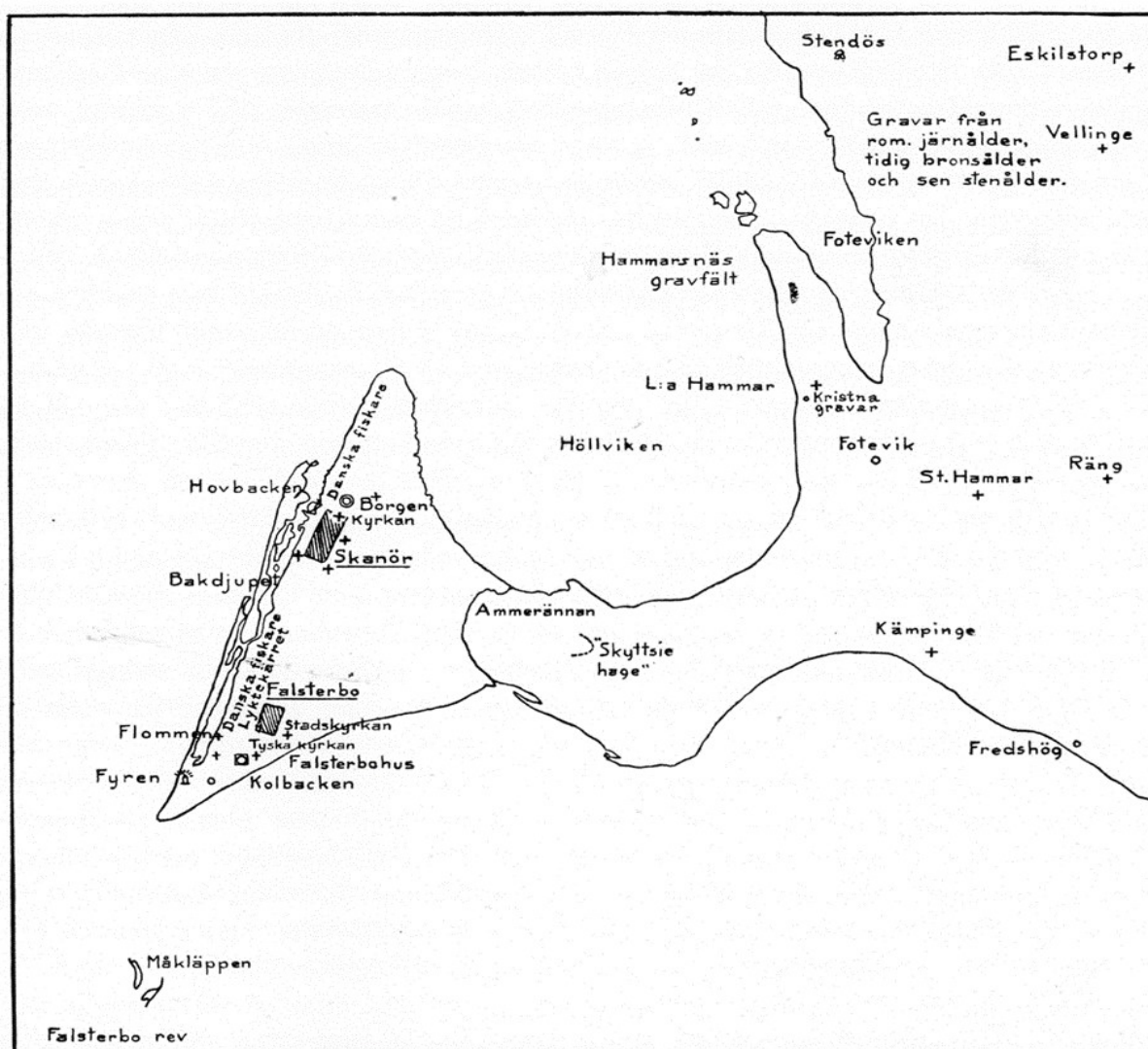

Fig. 1. Karta som visar den historiska situationen på Falsterbohalvön. Efter Rydbeck 1935 s. 7.

¹ Pamp: *Ortnamn i Skåne*, 1983, s. 12 f. Pamp: *Skånska orter och ord*, 1988, s. 90 f.

påverkad av stadsbildningarna. Lars Ersgård har uttryckt detta som: "Det framstår vidare som helt klart, att det är marknaden som medeltiden igenom är den primära ekonomiska grundvalen för städernas existens".²

Skånemarknaden

På grund av de båda stadsbildningarnas beroende av Skånemarknaden ges här en introduktion till densamme. Denna mycket översiktliga beskrivning försöker fånga några övergripande drag i marknadernas utveckling, vilka gäller även för staden Malmö och andra skånska städer som hade handeln med sill som bas för sin utveckling.

Ett tidigt skede av Skånemarknaden kan föras ned i sen vikingatid genom arkeologiska dateringar av de äldsta lagerbildningarna i Skanörs södra del.³ Frågan är om dessa är lämningar från den marknad som omnämns i de norska sagorna under namnet Halör.⁴ Det råder delade meningar om Halörs geografiska placering. Både lokaliseringar kring Hammarnäset och Skanör har föreslagits, där jag personligen menar att Skanörhalvön är det mest troliga alternativet.⁵ Att marknaden har varit inriktad på Norge finns det belägg för i flera källor. Om detta beror på källornas karaktär eller om de speglar ett verkligt förhållande är svårt att avgöra, men att Norge och handelsmän därifrån varit verksamma på Halörs marknad kan nog fastställas, något som nyligen uppmärksammats.⁶

Det historiska källmaterialet är i övrigt sparsamt förekommande men ett antal nedslag ger att ett mer storskaligt fiske etablerades i Skåne vid mitten av 1100-talet.⁷ Under 1100-tales slut kom Skånemarknaden att öka i betydelse och kom snart att spela en central roll i det danska rikets ekonomi. Själva grunden i marknaden var den goda tillgången på sill i Öresund, främst i havet kring Skanörhalvön. Det var också hit som handeln koncentrerades, även om det första konkreta omnämnandet av sillfångst i större skala gäller Helsingborg år 1180.⁸ Arkeologiskt har omfattande säsongsmässigt sillfiske kunnat beläggas i både Malmö och Köpenhamn från mitten av samma århundrade. Utanför Skanörhalvön passerade också de viktigaste vattenvägarna i Östersjöområdet, och som ovan påpekats var vattnen svårnavigerade. Lokala lotsar har troligen behövts om större enheter av handelsfartyg eller militära eskadrar på säkert vis skulle passera farvattnen. Anläggandet av en fyrplats (sjömärke) vid Falsterbo är nämnt 1225 – 1241 vilket antyder en då redan existerande centralstyrd organisation av halvöns seglation. Ankringsplatser för större fartyg fanns dels i Höllviken, på näsets västra sida och i Kämpinge på näsets östsida.

Möjligen har sillfångsten initialt varit spridd längs Själlands och Skånes kuster och man har fångat sillen där den var tillgänglig. Dock var fisket allt sedan 1000-talet reglerat genom *regalen*, och tillhörde, liksom vrakrätten, kungamakten.⁹ Detta har knappast kunnat gälla det småskaliga hushållsfisket. Enskilda gårdar i kustbygden såldes ofta med tilliggande fiskerätter medeltiden igenom.

² Ersgård: 'Skanör – Falsterbo', 1984, s. 96.

³ Ersgård: *Vår Marknad i Skåne*, 1988, s. 35ff.

⁴ Hansen: *Hammarsnäs Halör* 1936, s. 92 ff. och där angiven litteratur.

⁵ Hansen: *Hammarsnäs Halör* 1936, s. 91 ff. Crumlin-Pedersen, 'De marinarkæologiske undersøgelser 1981–1982', 1984, s. 64 f. Skansjö: *Söderslätt genom 600 år*, 1983, s. 177 f. Jahnke: *Das Silber des Meeres*, 2000, s. 64 ff.

⁶ Krongaard & Poulsen: *Danmarks byer i middelalderen*, 2016, s. 185.

⁷ Jahnke: *Das Silber des Meeres* 2000, s. 47.

⁸ Saxo: *Saxos Danmarkshistorie*, s. 411.

⁹ Jahnke: *Das Silber des Meeres*, 2000, s. 39 f. och där anförd litteratur.

Efter 1143, i och med att Adolf II av Holstein som Henrik Lejonets (1142–1180) vasall grundat staden Lübeck, får östersjöområdet en ekonomisk motor av rang. Redan i slutet av århundradet fanns rudimenten till det som under högmedeltiden kom att växa fram till den mäktiga handelsfederationen *Hansan*. Initialt var den storskaliga handeln mellan öst och väst de nordtyska städernas specialitet och ett antal handelskontor upprättades, från Novgorod i öst till Kings Lynn i väst.¹⁰ I början av 1200-talet ökade intresset för de skånska marknadsområdena, som dels låg geografiskt välplacerade längs de traditionella handelsvägarna i Östersjön, och dels hade en utomordentligt god tillgång på sill. Siffror på 300 000 tunnor, ca 36 000 ton, har nämnts som årlig försäljning av saltad sill från Skånemarknaderna.¹¹ Ur handelspolitisk synpunkt, men främst för skatteuppbörden, var det väsentligt för centralmakten i Danmark att försöka få ett grepp om sillfångsten och den därmed sammanhängande handeln. Man kan i det arkeologiska materialet från de skånska kuststäderna se en övergång från säsongsmässiga handelsplatser, baserade på sillhandel, till ett mer reglerat skede där urbaniseringsprocessen tar sin början under 1200-talets första hälft.

Eftersom sillen gick till på hösten, inföll marknaden under senmedeltid i allmänhet från sista veckan i augusti till första veckan i oktober. Tidigare, i början av 1300-talet, öppnades marknaden på S:t Jacobs dag (25 juli) och stängdes till S:t Mårtens dag (11 november).¹² Rimligt är att tillgången på sill kom att styra marknadstiderna. Under år med god tillgång på sill och bra fångster förlängdes troligen marknadssäsongen. Däremot har möjligen de mer långväga handelsgästerna, som *Umlandsfahrer* (som passerade Skagen), samt folk från Norge och Baltikum, varit styrda av seglationssäsongen. Senhösten och förvintern förde då som nu med sig otäcka stormar.

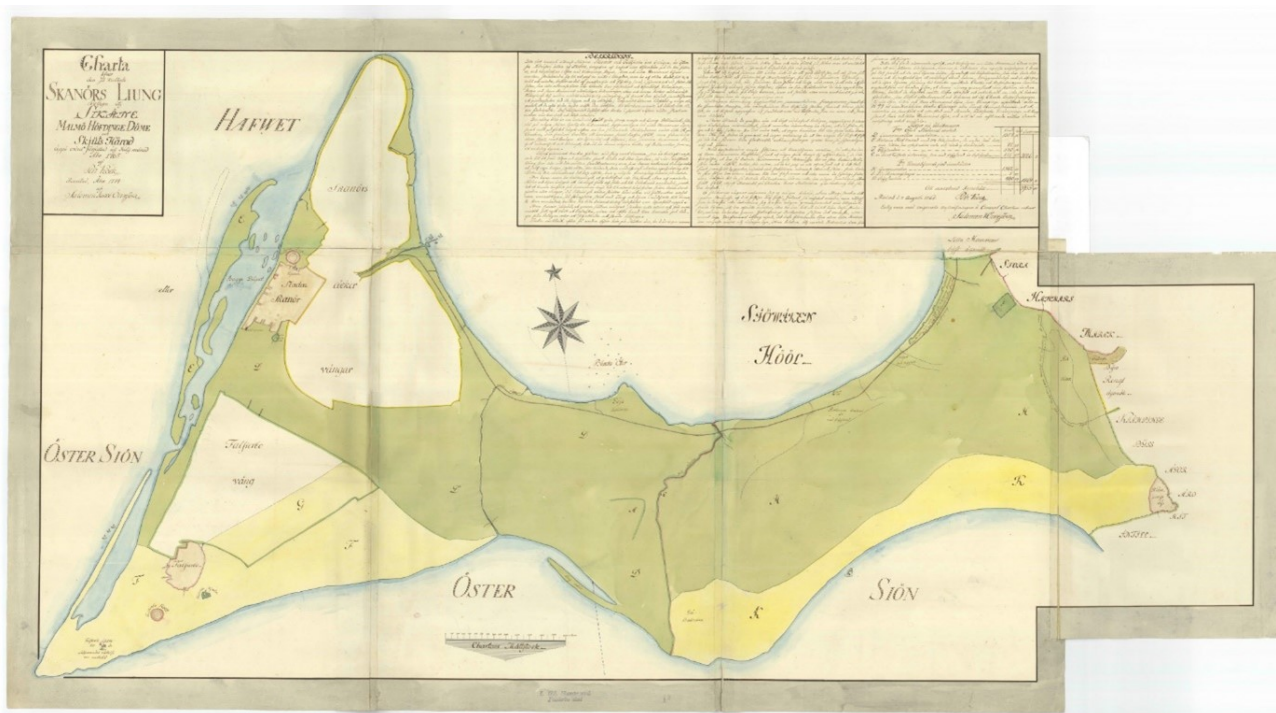

Fig. 2. Karta från 1765 över Falsterbohalvön. Lantmäteriet.

¹⁰ Henn: 'Was war die Hanse', 1989, s.15 ff.

¹¹ Hørby: 'Skånemarkedet', 1971, s. 75.

¹² Ersgård: *Vår Marknad i Skåne*, 1988, s.108 och där angivna referenser.

I och med att handeln utvecklades bör frågan om kontrollen över sillhandeln och dess taxering ha blivit väsentlig för kronan/staten. Konkret vet vi inte hur tankegångarna vandrat men från centralt håll bör man tidigt varit medveten om möjligheterna till ökade skatteintäkter från denna lukrativa verksamhet. Att kontrollera ett stort antal små fiskelägen har inte varit möjligt från kronans sida. Det krävdes en koncentration av både fångsten av sill och själva handeln för att erhålla den behövliga kontrollen över marknadens skatteintäkter. En rimlig lösning kan ha varit att anlägga städer. Då hade centralmakten en beprövad juridisk metod för kontroll av handel och därmed också över intäkter och skatteuppbörden av sillen. Att den äldsta kända motboken som reglerar förhållandena i Skanör är från Valdemar Sejrs tid¹³ (1202 – 1241) säger kanske något om när detta ägt rum.

Marknadsområdets förändring åskådliggörs av Carsten Jahnkes indelning av Skånemarknadens utveckling i Skåne, Själland och på Skanörhalvön i sex olika faser utifrån det historiska källmaterialet:¹⁴

Fas 1: Det autonoma fiskeriet

Ett säsongsmässigt fiske med lokal marknad från 1000-talet och fram till 1100-talets slut, vars betydelse är just lokal.

Fas 2: Det överregionala fisket och marknaden.

Från 1201 nämns att många köpmän från Lübeck kvarhållits i fångenskap av Valdemar II Sejr (1202–1241). Det framhålls då att tyskarna varit på marknaderna "sedan gammalt".¹⁵ Det har alltså funnits en period mellan borgens etablering och den fullständiga varumässan. Uttrycket "sedan gammalt" betyder oftast så länge som folk kan minnas och refererar inte till någon skriftlig dokumentation.

Fas 3: Konsolidering av hansestädernas rättigheter på marknadsområdena.

Här tar Jahnke sin utgångspunkt i privilegiebrevet för hansans städer som började utfärdas av kung Abel (1250–1252) vid mitten av 1200-talet. Reglering av tyghandeln skedde också nu, vilket indikerade att fiskemarknaden förändrats till ett internationellt mässområde. Ett ömsesidigt beroende utvecklades på mässan mellan de nordtyska städerna och Danmark. Salt och tunnor måste inskeppas i stora mängder för att sillen skulle kunna exporteras till de europeiska marknaderna, en export som den danska kronan blev allt mer ekonomiskt beroende av. Mitt i det inrikespolitiska kaoset som uppstod kring sekelskiftet vid 1300-talets ingång, var detta mässornas guldålder. Under den efterföljande perioden 1319 – 1385 började Skånemarknaden bli instabil. Höjdpunkter, men också perioder av kaos avlöste varandra. Under denna tid minskade tryggheten på mässområdena kring Skanör. Övervåld blev vanligt i takt med att den danska kungamakts roll försvagades samtidigt som de nordtyska städerna tilltvingade sig utökade privilegier. Svängningarna i den kungliga politiken skapade otrygga ekonomiska villkor. När den svenske monarken Magnus Eriksson (kung i Skåne 1332–1360) tar över Skåne som pantlän blir det något lugnare, men snart kommer han i konflikt med Valdemar Atterdags (1340–1375) realpolitik. Så småningom utkristalliserar sig Valdemar som segrare och marknaden i Skanör stabiliseras.

¹³ Eriksson: *Skånemarkedet*, 1980, s. 131 ff.

¹⁴ Jahnke: *Das Silber des Meeres*, 2000, s. 63 ff.

¹⁵ Andersson: *Skånes historia till Saxo och Skånelagen*, 1947, s. 452. Jahnke: *Das Silber des Meeres*, 2000, s. 64.

Fas 4: Fördrivning av konkurrenter och tillbakagång.

Efter freden i Stralsund 1371 tvingades den danska kronan att överlämna överhögheten över Skånemarknaden till de preussiska hansestäderna i en period på 15 år. De nya herrarna utestängde sina konkurrenter från de Atlantiska ekonomierna, vilket reducerade de tidigare internationella mässorna på Skanörhalvön till en affär för de preussiska städerna. Därmed minskade intresset för handel med andra varor och de stora vinsterna från marknaderna uteblev.

Fas 5: Nergången för de skånska fiskemarknaderna.

Under slutet av 1400-talet, under kung Hans (1481–1513) regering, skedde omfattande inskränkningar i de hanseatiska privilegierna på Skånemarknaden. Fastställda växlingskurser och nya tullar, liksom begränsningar av de befogenheter hansans städers hade på sina fit blev kännbara. Samtidigt började sillhandelns ekonomiska betydelse att minska. Att den inte helt förlorat sin betydelse visar Fredrik I (1523–1533) när han år 1521 beviljar den sista koncessionen för ett fit i Skanör till staden Svendborg.

Fas 6: slutet för de skånska fiskemarknaderna.

Vid Christian IV:s (1588–1648) tillträde på tronen 1588 var Skånemarknaden redan försvagad, för att vid slutet av århundradet helt upphöra. De uteblivna sillstimmen och handelspolitiska orsaker samverkade till att Skånemarknaden havererade både i Öresund och Östersjön. Handeln förflyttades nu till Bohuslän och Aalborg, men nu kunde inte hansans medlemsstäder längre diktera villkoren för handeln.

I princip använder sig Ersgård av en snarlik indelning men nöjer sig med färre faser, vars indelning baseras på det arkeologiska källmaterialet.¹⁶

Trygg handel

För både nordtyska och andra köpmän fanns det flera skäl att hålla sig till områden där danska kronan hade ett starkt inflytande. Den kungliga överhögheten stod som garant för en säker handel samtidigt som köpmän från fjärran orter tryggt kunde besöka platsen. Den ekonomiska vinsten av handeln blev större ju fler köpmän från skilda ekonomiska marknader som sökte sig dit. Framförallt bör handeln med andra varor än sill ha blivit mer vinstdrivande ju fler handelspartners som samlades på marknadsområdet. Man kunde därmed segla till marknadsområdena med fullastade skepp, få god avyttring för varorna och segla hem med den åtråvärda sillen i lastrummen. Handeln kunde därmed öka i omfattning och utvecklas till varumässor, vilket i sin tur drog andra köpmän till marknadsområdena.¹⁷ Den ökade handeln med egna medhavda varor gav förtjänster som vägde upp extrakostnader i form av de skatter och avgifter som den danska centralmakten krävde. Dessutom kunde varvskapacitet byggas upp för underhållet av främst de större fartygen, något som var helt nödvändigt för att upprätthålla seglationen runt Skagen. En omfattande verksamhet bedrevs också vid de mindre fiskelägena som låg utom kungamaktens direkta kontroll, så kallade "vilda fiskelägen".¹⁸

Marknaden på Skanörhalvön

De äldsta beläggen för marknadsaktiviteter inom Skanörområdet kan dateras till 1100-talets första hälft eller mitten av detta århundrade.¹⁹ Inom närområdet kring Skanörhalvön fanns troligen då en kungsgård. Dess

¹⁶ Ersgård: *Vår Marknad i Skåne*, 1988, s. 37, 200 ff.

¹⁷ Ersgård: *Vår Marknad i Skåne*, 1988, s.194. Jahnke: *Das Silber des Meeres*, 2000, s. 47.

¹⁸ Ersgård: *Vår Marknad i Skåne*, 1988, s. 170 ff. Jahnke *Das Silber des Meeres* 2000, s. 174 ff.

¹⁹ Ersgård: *Vår Marknad i Skåne*, 1988, s. 34 f. och 53 f.

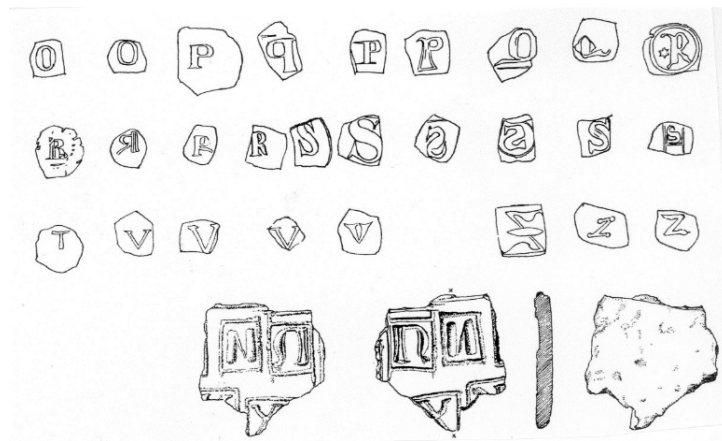
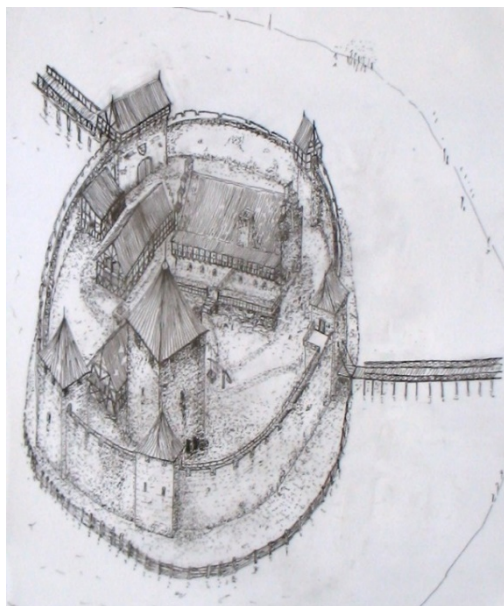

Fig. 3a. Borgen i Skanör. Rekonstruktion av författaren. **Fig. 3b.** Skattemärken som påträffats på borgen efter Rydbeck 1935 s. 121.

placering var en bit in i landet, möjligen platsen för Skyttsie Hage.²⁰ Kanske kan kungsgårdens läge förklaras med att platsen nyttjats som jaktpark under den äldre medeltiden.²¹ Man skulle faktiskt kunna tänka sig att hela halvön, som var kungalev, ursprungligen använts för uppfödning av vilt och jakt. Genom en etablerad kunglig domän kunde området tas i anspråk som marknad utan att man behövde intervensera mot andra markägare. Dock menar Ersgård att Skyttsie Hage endast var en medeltida ensamgård eller en mindre, agrar enhet.²²

För att kontrollera och säkra intäkterna från den kustbaserade handeln på Skanörhalvön uppfördes en borg på själva marknadsområdet.²³ Detta ägde rum under 1200-talets första hälft, ungefär samtidigt som Skanörs sockenkyrka, helgad åt S:t Olof, började byggas i tegel.²⁴ Skanör är upptaget i kung Valdemars jordebok.²⁵

Sven Rosborn har i sin bok om "Det medeltida Malmö" framfört en mycket tidig datering av S:t Olofs kyrka –

*"Exempel på att man i Öresundområdet under slutet av 1100-talet använt sig av kritsten finns också i S:t Olofs stadskyrka i Skanör. Här har författaren frilagt en i den norra långhusmuren inbyggd kritstensmur, tillhörande stadens äldsta kyrka från sent 1100-tal, föregångare till 1200-talets tegelkyrka".*²⁶

Att S:t Olof varit stadskyrka på 1100-talet finns det inga belägg för, men det är inte otänkbart att kyrkan fungerat som en marknadskyrka redan på 1100-talet, en tanke som inte heller Ersgård är främmande inför.²⁷ Ersgård menar att den nuvarande kyrkan haft en föregångare på 1100-talet medan den nu stående kyrkans

²⁰ Rydbeck: *Den medeltida borgen i Skanör*, 1935, s. 5 ff. Blomqvist: 'Falsterbohus', 1950, s. 154.

²¹ Andrén: 'Det förlorade paradiset', 1999, s. 27.

²² Ersgård: *Vår Marknad i Skåne*, 1988, s. 132 f. 144 ff.

²³ Rydbeck: *Den medeltida borgen i Skanör*, 1935.

²⁴ Rydbeck: *Den medeltida borgen i Skanör*, 1935, s. 52 ff. och 134 ff. Ersgård: *Vår Marknad i Skåne*, 1988, s. 50.

²⁵ Ersgård: *Vår Marknad i Skåne*, 1988, s. 44. KVJ, s. 28.

²⁶ Rosborn: *Det medeltida Malmö*, 2016, s. 134.

²⁷ Ersgård: *Vår Marknad i Skåne*, 1988, s. 51.

äldsta delar är från sent 1200-tal.²⁸ Under 1200-talet skedde en förskjutning av marknadsområdet söderut till Falsterbo, något som inledningsvis snarare var en utvidgning av marknaden.²⁹ Då marknaden hela tiden ökade i omfång uppfördes även här en borg, Falsterbohus, under 1200-talets andra hälft.³⁰ Utvecklingen gick i parallella spår på flera andra av Skånemarknadens handelsplatser. Centralmaktens intressen säkrades med fasta borgar i Ystad och Malmö medan andra marknadsorter, som Simrishamn, av allt att döma saknat militära installationer.³¹ Av dessa *marknadsborgar* kom endast borgen i Falsterbo tillsammans med borgen i Skanör att bilda ett eget slottslän under medeltiden.³² I samtiden tycks de båda marknaderna i Skanör och Falsterbo inte ansetts behöva skiljas åt och frågan är om inte detta också gällt de båda stadsbildningarna. Exempelvis ger Magnus Eriksson (kung över Skåne och Halland 1332–1360) Skanör och Falsterbo till Albrekt av Mecklenburg som förläning på 12 år. Detta sker den 27/12 år 1356. Här skiljs alltså inte marknadsområdena och stadsbildningarna åt.³³

Marknadsområdet på halvön var indelat i fit. Ett fit är ett väl avgränsat område där handelsmän eller fiskare från en speciell stad eller trakt höll till. På fitet gällde hemlandets/hemortens lagar och man hade själv

Fig. 4. St Olofs kyrka. Fotot taget från borgen. Foto Anders Reisnert.

²⁸ Ersgård: *Vår Marknad i Skåne*, 1988, s. 50.

²⁹ Ersgård: *Skanör – Falsterbo*, 1984, s. 88. Ersgård: *Vår Marknad i Skåne*, 1988, s. 75 ff.

³⁰ Rydbeck: *Den medeltida borgen i Skanör*, 1935, s. 33 f., Blomqvist: *'Falsterbohus'*, 1950, s. 142 ff., Ödman: *Borgar i Skåne* 2002 s. 56 ff., Reisnert: *'Borgarna på Skånemarknaden'* 2013, s. 52 ff.

³¹ Jönsson & Wallerbom: *Tommarp och Simrishamn*, 2016.

³² Reisnert: *'Borgarna på Skånemarknaden'*, 2013, s. 57.

³³ DD/DRB 3R:4b nr. 492.

skyldighet att upprätta lag och ordning på fitet.³⁴ Handelsmän i 10 000-tals från hela norra Europa trängdes på halvön under marknadstiden, där en jämförelse med de stora varumässorna i Champagne som Ersgård gjort, inte känns främmande.³⁵ Han har i sin tur hämtat jämförelsen från Axel Christensen.³⁶ Lämningarna efter dessa marknader, som finns dolda under jord och sand men även ibland utgör fullt synliga lämningar, är därmed av stort europeiskt intresse.

Skånemarknadens avveckling

I slutet av medeltiden, ca 1500, började Skånemarknaden minska i omfång, bland annat beroende på att sillen inte "gick till" i samma omfattning som tidigare. Varför sillhandeln minskade är inte helt klarlagt och det finns flera möjliga förklaringar, allt från förändrade konsumtionsmönster, ekonomiska förändringar, utfiskning men även ändringar i de naturliga förutsättningarna för sillens lekplatser. Medan staden Skanör överlevde nedgången och lyckades fortsätta som stad, delvis med stöd av agrar verksamhet och sjöfart, så

Fig. 5. Karta från 1765 med de olika fiten och platserna markerade. Dessa har hämtats från Jahnke 2000 s. 76 och s. 123.

³⁴ Jahnke: *Das Silber des Meeres*, 2000, s. 75 ff, s. 207 ff.

³⁵ Ersgård: *Vår Marknad i Skåne*, 1988, s.193 f.

³⁶ Christensen: 'La foire den Scanie', 1953, s. 241 ff.

klarade inte Skanörhalvön att bära två städer. Den i många stycken mer specialiserade men yngre stadsbildningen Falsterbo kom att upphöra som stad när marknaderna avvecklades.³⁷

En andra sillperiod uppstod på västkusten där man fångade stora mängder sill från omkring år 1500 till 1800-talet. Även om omfattningen av fiskeriet kom upp i samma kvantiteter som i Öresundsområdet var fisket och handeln mer spridd på västkusten. Därmed fick inte den övriga handeln samma ekonomiska betydelse som den fått i samband med det medeltida Öresunds fiskemarknader.³⁸

Städerna

Skanör

Dietrich Schäfer förlägger Skanörs stadsgrundläggning till 1230-talet.³⁹ Jahnke framhåller att "*borgare*" i Skanör omnämns 1257 såsom "*Colonis regis de Skanør*", vilket närmast kan översättas med "*Kungens landbor i Skanör*". I allmänhet brukar *colonis* översättas med bönder, men Rikard Holmberg argumenterar på ett övertygande sätt i sin avhandling "*Den skånska Öresundskustens medeltid*", för att *colonis* i just i detta dokument kunde syfta på invånare i kungligt dominerade städer.⁴⁰ Jahnke menar att stadsetableringen, med hänvisning till borgen och kyrkans datering, kan föras tillbaka till 1200-talets första hälft.⁴¹ Rydbeck daterar stadens tillkomst som samtida med borgen och kyrkan, det vill säga till 1200-talets första fjärdedel.⁴² Att de danska Knutsgillenas synod avhölls i Skanör den 7 september 1256 är ett urbaniseringsindicium, liksom i fallet med Malmö.⁴³

Den som djupast studerat dateringsproblematiken är Lars Ersgård. Han menar i sin avhandling "*Vår marknad i Skåne*", att en bosättning av preurban karaktär kan knytas till området närmast borgen och kyrkan. Omnämmandet av "*Colonis regis de Skanør*" 1257 skulle kunna gälla landbor som var knutna till kungamakt och borg men som inte var invånare i staden Skanör.⁴⁴ Själva urbaniseringen av Skanör menar han ha ägt rum efter 1300 och då närmare århundradets mitt.⁴⁵ Ersgård stöder sina antaganden på det arkeologiska materialet där han främst använder keramik som datering av de olika skedena i urbaniseringsprocessen. Anders Andrén har förlagt stadsbildningens tillkomst till allra senast 1300 och öppnar därmed för en något tidigare datering av stadens tillblivelse.⁴⁶ Jahnke hävdar i sin tur att förekomsten av "*Colonis regis*" visar på att orten varit en stad 1257.⁴⁷

Mot Ersgårds sena dateringar och tolkningar kan anföras att det arkeologiska materialet är litet, platserna för undersökningarna geografiskt spridda, med små grävda ytor. Frågan är om arkeologin verkligen kan fånga

³⁷ Ersgård: *Vår Marknad i Skåne*, 1988, s. 205.

³⁸ Jahnke: *Das Silber des Meeres*, 2000, s. 281 ff. Ersgård: 'Människan vid kusten', 2001, s. 95 ff.

³⁹ Schäfer: *Das Buch des Lübeckiscen Vogts auf Schonen*, 1887, s. XIX f.

⁴⁰ Holmberg: *Den Skånska Öresundskustens medeltid*, 1977, s. 156.

⁴¹ Jahnke: *Das Silber des Meeres*, 2000, s. 77.

⁴² Rydbeck: *Den medeltida borgen i Skanör*, 1935, s. 3.

⁴³ Se Reisnert: 'Malmö en stad vid Öresund', 2021, s. 4. *Danmarks Gilde - og Lavsskraaer fra middelalderen 1–2*, utgiven av Camilius Nyrop 1895 – 1904. Selskabet for Udgivelse av Kilder til dansk Historie. Köpenhamn. (DGL)

⁴⁴ Ersgård: *Vår Marknad i Skåne*, 1988, s. 122 f.

⁴⁵ Ersgård: *Vår Marknad i Skåne*, 1988, s. 106 ff. och 123.

⁴⁶ Andrén: *Den urbana Scenen*, 1985, s. 176.

⁴⁷ Jahnke: *Das Silber des Meere*, 2000, s. 77.

Fig. 6. Skanörs stadsområde 1765. Utsnitt ur kartan från samma år. Lantmäteriet.

hela sanningen i urbaniseringen av Skanör om inte större sammanhängande ytor undersöks. I små schakt är slumpen en begränsande faktor. Vad gäller gatuschaktningarna är inte heller resultaten och dateringarna helt säkrade. Dessutom är de arkeologiska förhållandena inom stadsområdet störda av senare aktiviteter.

Jag menar därför, i väntan på större sammanhängande arkeologiska undersökningar inom stadens gränser, att de historiska källorna har tolkningsföreträde när det gäller Skanörs äldsta datering. Jahnkes tolkning av omnämnandet av "*Colonis regis*" 1257 är svårt att komma förbi. Att betäckningen "kungens landbor" skulle gällt personer knutna till borgens administration och underhåll är inte helt enkelt att föra i bevis.

1200-tals borgen var en relativt begränsad anläggning, faktiskt förvånansvärt svag med tanke på vad anläggningen skulle skydda. En rimligare tolkning är att "*Colonis*" här skall förstås som invånare i den kungligt

dominerade staden Skanör. Dessutom framhåller Andrén att stadens sigill, om än på stilistiska grunder, kan föras tillbaka till ca 1300.⁴⁸

Däremot tycks Ersgårds övriga slutsatser hålla sträck och här ger hans undersökningar ny kunskap om stadens utveckling. En omstrukturering av marknadsområdet och staden tycks ha ägt rum under 1300-talets mitt. Det sönderfall som drabbade Danmark under Erik IV Menveds (1286–1319) och Kristoffer IV:s (1320–26; 1330–32) regeringar drabbade troligen marknadsområdena, med en slappare fiskal närvaro på halvön som följd. Att den första pestepidemin kring 1350 inte påverkat handeln med sill är uteslutet.

Under Valdemar IV Atterdags tid (1340–1375), när rikets kamerala strukturer restituerades, fanns det anledning att se över marknaderna och effektivisera användandet av stadens område och därmed också stadens infrastruktur.

Topografi

Marknadsområdet var från början koncentrerat till den nordliga delen av halvön, kring Skanörs borg och S:t Olofs kyrka. Redan under 1200-talets slut skedde en förflyttning mot Falsterbo och de båda marknaderna fungerade parallellt under en tid. I vissa tyska dokument skiljer man inte de båda marknadsområdena åt.⁴⁹ Vid 1400-talets ingång blev Falsterbos roll som ledande plats på Skanörhalvön allt tydligare och 1425 avvecklades borgen i Skanör till förmån för borgen i Falsterbo.⁵⁰

Stadens Skanörs medeltida utsträckning och stadsplan är okänd i detalj. Exempelvis omnämns borgmästare, bymän och byfogde 1387,⁵¹ något som visar på en kommunal administration som kan ha krävt ett rådhus. I dag ligger torg och rådhus (från 1700-talet) vid kyrkan medan staden breder ut sig söder därom. Denna organisation kan genom Mejers karta föras tillbaka till 1600-talets mitt. Möjligen reflekterar detta även den medeltida situationen. Att torg, stadskyrka och rådsinstitution ofta bildade en geografisk enhet under hög- och senmedeltid är välkänt. På Mejers karta från 1650-talet finns även ett litet torg i södra delen av staden, samt några kyrkliga institutioner. De senare har hittills inte kunnat beläggas arkeologiskt, men det är inte omöjligt att Skanör haft ett S:t Jörgens kapell, som Mejer anger.

Gatunätet är i dag rätvinkligt och stammar delvis från medeltiden. Av de arkeologiska iakttagelserna att döma så var bebyggelsen ursprungligen svagt utvecklad. Under 1100-talet och 1200-talet verkar bebyggelsen ha varit säsongsmässig och tillfällig. Först under 1300-talets mitt etablerades en permanent, stabil stadsbebyggelse på de reglerade kvarter som vi idag känner. Som Ersgård framhåller har dock det medeltida stadsområdet dels varit utsatt för omfattande bränder, dels för modern exploatering.⁵² Dessutom är den arkeologiska bilden, som ovan beskrivits, fragmentarisk. Detta gör den arkeologiska situationen svårfångad. Kyrkliga institutioner som kapell, Helgeandshus eller tiggarkloster kan inte säkert beläggas inom stadens gränser. Kapell som angivits på Mejers 1600-talskarta får nog betraktas som fiktiva om inte framtida arkeologiska undersökningar kan visa på annat.

⁴⁸ Andrén: *Den urbana Scenen*, 1985, s. 176. Grandjean, *Danske Købstæders segl indtil 1660*, 1937, Skanör1.

⁴⁹ Jahnke: *Das Silber des Meeres*, 2000, s. 121 och 125.

⁵⁰ Rydbeck: *Den medeltida borgen i Skanör*, 1935, s. 54 ff. Blomqvist: *'Falsterbohus'*, 1950, s. 246 ff. Reisnert: *'Borgarna på Skånemarknaden'*, 2013, s. 49.

⁵¹ *Repertorium diplomaticum regni Danici mediævalis*, I no. 122.

⁵² Ersgård: *Vår Marknad i Skåne*; 1988, s.110 ff.

Man kan inte direkt påstå att några större genombrott gjorts inom Skanörs stadsarkeologi sedan Ersgård skrev sin avhandling 1988. De få utförda undersökningarna har visserligen utökats med några fler, men inget har i grunden förändrat Ersgårds uppfattning om stadens svårångade arkeologiska situation. Lämningarna är få, söndertrasade och omfattar inga större sammanhängande områden, vilket ger en arkeologisk situation som inte inbjuder till vidare tolkningsmöjligheter vad gäller stadens medeltida topografi, utöver det vi redan känner till om dess belägenhet, borgen och stadskyrkan.

Falsterbo

Staden Falsterbos ålder är om möjligt än svårare att fastställa än Skanörs. Blomqvist hävdar att stadens tillblivelse går tillbaka till 1200-talet, dock utan att motivera sin ståndpunkt.⁵³ Carsten Jahnke anser att Knutsgilletts sigill, som dateras till kring 1300, är ett urbaniseringskriterium.⁵⁴ Andrén hävdar att Falsterbos urbanisering tog sin början under 1300-talets första hälft,⁵⁵ medan Ersgård vill förlägga urbaniseringen till mitten av samma århundrade.⁵⁶ Klara arkeologiska dateringar för själva urbaniseringen saknas fortfarande.

Topografi

I jämförelse med Skanör skiljde sig staden Falsterbo vad gäller placering och planering. I Falsterbo låg stadskyrkan S:t Gertrud och borgen placerade på olika geografiska platser och stadsområdet lades ut norr

Fig. 7. Falsterbo, utsnitt ur karta från 1765. Det har visat sig att den medeltida tätorten haft en annan utbredning och varit placerad närmare kyrkan. Notera också borgens placering samt vippfyren i samma läge som där den först omnämns 1229-41.

⁵³ Blomqvist: *Falsterbohus*, 1950, s. 142.

⁵⁴ Jahnke: *Das Silber des Meeres*, 2000, s. 122. Grandjean: *Danske Gilders Segl*, 1948, s. 24.

⁵⁵ Andrén: *Den urbana Scenen*, 1985, s. 154.

⁵⁶ Ersgård: *Vår Marknad i Skåne*, 1988, s. 127 ff.

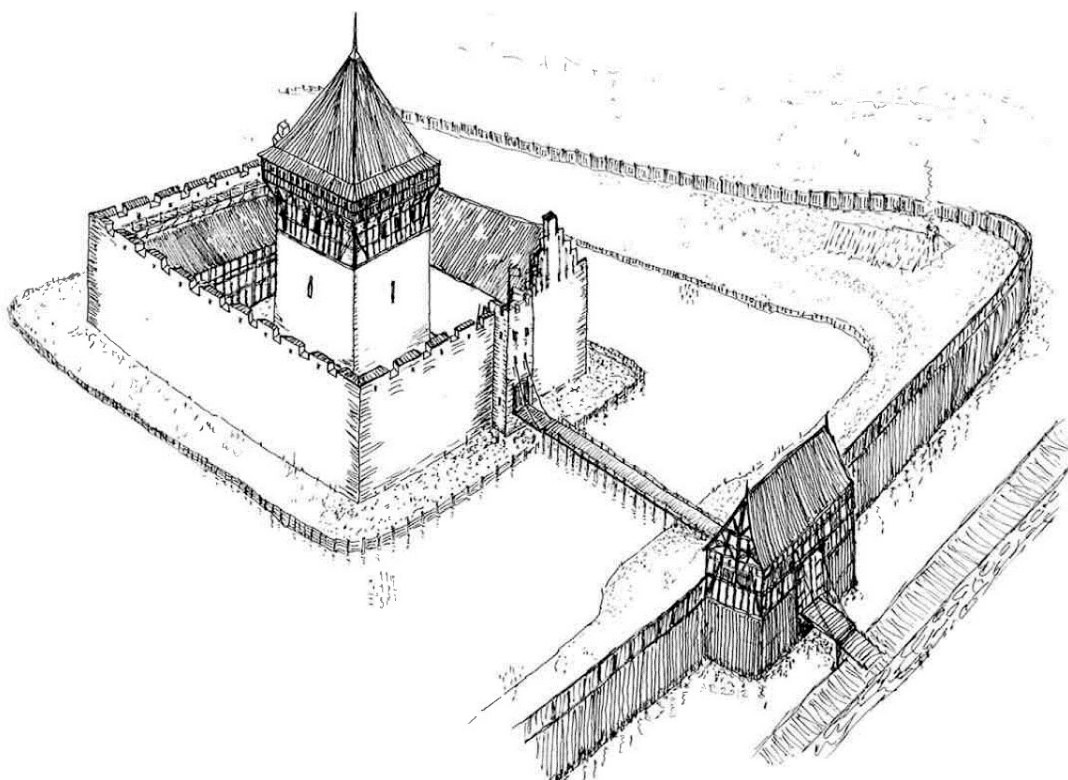

Fig. 8. Falsterbohus. Rekonstruktion författaren.

om dessa. Stadskyrkan dateras i sina äldsta delar till cirka 1300 men har byggts ut i flera etapper,⁵⁷ medan borgen uppfördes under 1200-talets sista kvartal. Borgen byggdes sedan ut efter att 1311 ha intagits av städerna Greifswald och Rostocks styrkor.⁵⁸

Det har funnits flera kyrkor ute på fitet och marknadsområdena men dessa tycks inte ha haft någon direkt koppling till staden.

Ett Helgeandshus i stadens södra del är däremot troligen en institution som kan kopplas till stadsbildningen. Ett omnämnande 1343⁵⁹ kan i så fall vara ett urbaniseringsindicium vilket Andrén också framhåller.⁶⁰ Ersgård menar dock att Helgeandshusets läge är okänt och att institutionen rent hypotetiskt kan ha varit förlagd till ett angränsande fit.⁶¹ Ett handelstorg och ett rådhus omtalas under senmedeltiden och har av Ersgård hypotetiskt placerats under det höga sanddynsområdet nordväst om kyrkan.

Från Falsterbo finns ett stort antal omnämnanden av olika bodar, men det är oftast svårt att avgöra om dessa funnits på de respektive städernas fit eller i själva staden. Med geografiska angivelser som "nära borgen" när det gäller folk från Danzig, Lübeck eller Stralsund får man förmoda att dessa bodar, trots höga ekonomiska

⁵⁷ Ersgård: *Vår Marknad i Skåne*, 1988, s. 136 ff.

⁵⁸ Blomqvist: 'Falsterbohus', 1950, s. 162. Ersgård: *Vår Marknad i Skåne*, 1988 s. 88. Ödman: *Borgar i Skåne*, 2002, s. 59. Reisnert: 'Borgarna på Skånemarknaden', 2013, s. 52 ff.

⁵⁹ DD/DRB 3:1 nr. 373.

⁶⁰ Andrén: *Den urbana Scenen* 1985, s. 154.

⁶¹ Ersgård: *Vår Marknad i Skåne*, 1988, s. 127.

värden och stadstypiska epiteter som skomakarbodar, klädesbodar, tillskärarbodar, slaktarbodar eller smedbodar faktiskt legat på respektive stads fit och inte i staden Falsterbo. När kaniken Folkvin Degnersen i Lund omkring 1370 säljer bodar belägna intill kyrkogården till en rådman i Stralsund, kan man däremot anta att dessa legat nära S:t Gertruds kyrka och varit belägna i själva staden. En annan för staden topografiskt intressant uppgift kommer från ett testamente upprättat av Bernhard Köhler från Stralsund. Testamentet dikterades på borgen i Falsterbo 1379 och här nämns Krämaregatan, Slaktaregatan och Skomakaregatan som rimligen varit gator i staden Falsterbo.⁶²

Under mitten av 1300-talet användes Skanör och Falsterbo som synonymer av vissa tyska hansestäder,⁶³ vilket kanske säger något om de båda stadsbildningarna. De har, trots ett visst geografiskt avstånd, uppfattats som så likartade att det inte varit nödvändigt för utomstående att skilja de båda åt i kamerala sammanhang.

Fig. 9. Stadskyrkan helgad åt S:t Gertrud. Foto: Anders Reisnert.

Arkeologi

Vad gäller den arkeologiska situationen för Falsterbo har flera större sammanställningar av läget genomförts vid olika tider. Även här har Lars Ersgård gjort de bärande insatserna. Inom projektet *Medeltidsstaden* publicerades Falsterbo år 1984 som nummer 53 i serien. Här sammanfattades resultaten från de spridda, och ibland nödtorftigt dokumenterade äldre undersökningarna. Hans egna undersökningar i Falsterbo har publicerats i mindre artiklar vars resultat konkluderades och fördjupades i avhandlingen *"Vår marknad i Skåne"*. År 2002 kom en uppföljning av resultaten i artikeln *"Nytt ljus över Falsterbo – arton år efter 'Medeltidsstaden'"*, en essä i antologin *"Märkvärt – Medeltida"*.

De bevarandemässiga förutsättningarna för staden Falsterbo är betydligt bättre än dem för staden Skanör. I Falsterbo övergavs själva stadskärnan i samband med marknadernas avveckling i början på 1500-talet. Den forna staden hade 1661 reducerats till 13 gårdar. På fiten reste sig då fortfarande tre gilleshus som tillhört

⁶² DD/DRB 4R b1 nr. 540. Flensmark: *Skånelands Medeltid, Orter & Ätter. Del E-F*, 2016, s. 125.

⁶³ Jahnke: *Das Silber des Meeres*, 2000, s. 121 och 125.

de hanseatiska städerna Lübeck, Stettin och Danzig.⁶⁴ Det övergivna stadsområdet täcktes snart av tjocka flygsandslager och ligger, enligt resultat från de få undersökningarna, intakt kvar under dessa.

Ersgård hade genomfört undersökningar söder om stadskyrkan 1978 och 1980, och kunde då konstatera husgrunder och stensatta gator. Schakten var dock så begränsade att inga större slutsatser kunde dras av stadens topografiska förhållande, mer än att bevarandestatusen på lämningarna var goda. Ersgård menar dock att spåren av stenläggningar kan härröra från det torg som nämns under senmedeltid. De äldsta dateringarna går ned i 1100-tal, men denna äldsta fas verkar tillhöra den marknad som föregått staden. Här påträffades stolphål, spår av enkla flätverkskonstruktioner samt en lerbotten. Ytterligare en lerbotten var nedgrävd från en yngre nivå. Detta skede verkar tillhöra perioden från 1100-talets mitt till 1200-talet. Från 1200-talet kan spår av hantverk beläggas innanför stadsområdet. Hur detta skall inordnas i urbaniseringsprocessen för Falsterbo lämnar Ersgård som en öppen fråga. Nästa nivå var betydligt kompaktare, med stenläggningar och raseringslager. Nivån kunde dateras med hjälp av mynt som är slaget under Magnus Erikssons regering 1332–1360. Det är till denna fas, skede III, som Ersgård vill förlägga själva stadsgrundläggandet, ett skede som förs ned i 1300-talets första hälft.⁶⁵

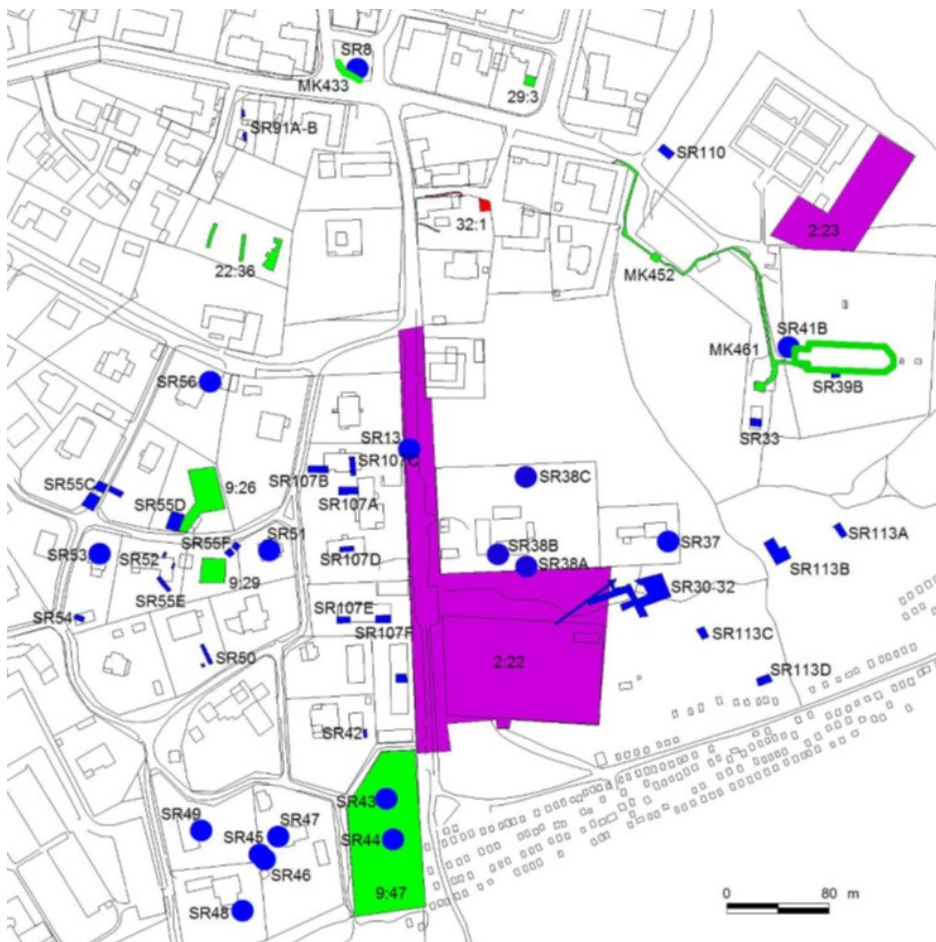

Fig. 10. Utbredning av arkeologiska iakttagelser i och i närheten av stadsområdet i Falsterbo. Efter Sarnäs 12:24.

⁶⁴ Ersgård: *Vår Marknad i Skåne*, 1988, s. 128.

⁶⁵ Ersgård: *Skanör – Falsterbo*, 1984 s. 87. Ersgård: *Vår Marknad i Skåne*, 1988, s. 127 ff.

Nyligen genomfördes en större provundersökning av dåvarande RAA, UV-syd, som visade på stadsliknande bebyggelse i området söder om Falsterbo museum, mellan S:t Gertruds stadskyrka och borgen Falsterbohus. Här framkom också indirekta spår av tegelhus och spår av en reglerad bebyggelse.⁶⁶

Skånearkeologi har genomfört flera undersökningar i Falsterbo som främst berört fiten. En undersökning kan dock ha tangerat stadsområdet, och uppvisar bland annat ett avgränsande dike i nord-sydlig riktning som kan ha utgjort gränsen mellan Stralsunds fit och staden Falsterbo. I rapporten föreslår dock Per Sarnäs att diket snarare utgör en uppdelande gräns inom Stralsunds fit.⁶⁷ De äldsta daterande fynden i nämnda schakttücks gå tillbaka till 1200-talets sista år. Dateringsunderlaget vilar helt på fynd av keramik. Intressant att notera är att inga lerbottnar påträffats i schakten, en anläggningstyp som annars är rikligt företrädd på fit-områdena i denna del av halvön.

En nyligen genomförd större undersökning ägde rum 2015.⁶⁸ Resultaten från denna arkeologiska insats, genomförd av *Arkeologerna* gav nytt vetande om verksamheterna på marknadsområdet. Troligen har man grävt i Lübecks fit, kanske på gränsen mot Danzigs fit. Stora mängder tunnor hade grävts ned i området, möjligen för stabilisering, möjligen som vattenbehållare. Dendrokronologiska dateringar visar att detta skett under 1300-talets sista fjärdedel. I det berörda området påträffades stora mängder av stengods tillverkat i Siegburg samt stolphål i mängd. Tidigare har på samma yta påträffats en skål av så kallat lysterods från Iberiska halvön daterad till sen medeltid. Under senmedeltiden hade också en smedja anlagts i området. Undersökningen är extra intressant då den omfattar cirka 2000 kvadratmeter av Falsterbos fitområde, en ovanligt stor sammanhängande yta.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan konstateras att trots en omfattande forskning om Skanörhalvön som pågått i flera generationer, så är grundläggande kunskap, såsom säkra dateringar av orternas olika skeden samt deras topografi fortfarande osäker. De båda tvillingstädernas exakta datering är omdiskuterad och resultaten av arkeologiska undersökningar pekar åt olika håll. Basala kunskaper om orternas topografi är sällsynta och resultat från arkeologiska undersökningar är svårtolkade.

Ändå kan forskningen sägas ha gjort stora framsteg i och med Lars Ersgårds och Carsten Jahnkes betydande och långvariga arbete. Genom dessa båda forskare och deras föregångares insatser har vi kunskap om de stora dragen i Skanörhalvöns historia. Det var faktiskt först med Ersgårds insatser som man kunde bilda sig en uppfattning om var den medeltida staden Falsterbo geografiskt varit belägen. Fortfarande återstår dock betydande luckor i de båda städernas utveckling. Det historiska källmaterialet är påtagligt ofta svårtolkat. Det är vanskligt att tolka formuleringar i de medeltida källorna där svepande uttalanden gör att marknad och städer inte hålls åtskilda.

I skrivande stund planeras nya undersökningar för att fastställa vissa oklarheter vad gäller staden Falsterbos utsträckning. Områden har karterats med markradar och provytor för undersökningar valts ut. Vi får se vad detta kommer att leda till.

⁶⁶ Larsson & Kjällquist: 2012: *Falsterbo* 2:22, 2012, s. 7.

⁶⁷ Sarnäs: *Falsterbo* 12:23, *fornlämning* 15, 2016, s. 4 ff.

⁶⁸ Knarrström: 'Arkeologi på ett fit i Falsterbo', 2018, s. 26 ff.

Litteraturliste

Tryckt material

Andersson, Ingvar: *Skånes historia till Saxo och Skånelagen*. Stockholm 1947.

Andrén, Anders: *Den urbana Scenen. Städer och samhälle i det medeltida Danmark*. Acta Archaeologica Lundensia Series in 8°. Nr. 13; Lund: Lunds universitet, 1985.

Andrén, Anders: 'Det förlorade paradiset - att söka efter jaktmarker i det medeltida Danmark och Sverige'. I *Ale, Historisk tidskrift för Skåne Halland och Blekinge* 1999 nr 2. Lund 1999, s. 16-30.

Blomqvist, Ragnar: 'Falsterbohus'. I *Kulturen - en årsbok 1950*. Lund 1951, s. 142-181.

Christensen, Axel, E: 'Le foire de Scanie'. I *Recueils de la Société Jean Bodin* 5. 1953 s. 241-266. Också tryckt i: *Danmark, Norden og Østersøen: udvalgte afhandlinger* / Aksel E. Christensen; udg. på halvfjerdsårsdagen den 11. september 1976 af Det historiske institut ved Københavns Universitet, København 1976.

Crumlin-Pedersen, Ole: 'De marinarkæologiske undersøgelser 1981-1982'. I *Pugna Forensis?* Utgiven av Länsstyrelsen för Malmöhus län, 1984, Malmö.

Danmarks Gilde - og Lavsskraaer fra middelalderen 1 - 2, utgiven av Camilius Nyrop 1895 - 1904, Selskabet for Udgivelse av Kilder til dansk Historie, København

Diplomatarium Danicum/Danmarks Riges Breve, (DD/DRB) utgiven av det Danske sprog og litteraturselskab under ledelse af Franz Blatt m.fl. København, 1938 ff.

Eriksson, Henning S: 'Skånemarkedet'. Worminatum. Højbjerg, 1980.

Ersgård, Lars: 'Skanör - Falsterbo'. *Medeltidsstaden* 53, Göteborg, 1984.

Ersgård, Lars.: 'Vår Marknad i Skåne'. *Bebyggelse, handel och urbanisering i Skanör och Falsterbo under medeltiden*. Lund Studies in Medieval Archaeology 4. Lund, 1988.

Ersgård, Lars: 'Människan vid kusten - fiskebebyggelse från Skagerack till Bottenhavet under senmedeltid och början av nyare tid'. I *Från stad till land. En medeltidsarkeologisk resa tillägnad Hans Andersson*. Red. Anders Andrén, Lars Ersgård & Jes Wienberg. Stockholm, 2001, s. 95 -104.

Ersgård, Lars: 'Nytt ljus över Falsterbo - arton år efter "medeltidsstaden"'. I *Märkvärt, medeltida. Arkeologi ur en lång skånsk historia*. Red; Mats Mogren. Riksantikvarieämbetet Arkeologiska undersökningar Skriftserie No 43. Stockholm, 2002, s. 127-149.

Flensmark, Tor: *Skånelands Medeltid, Orter & Ätter. Del E-F*. Polen, 2010.

Grandjean, Poul Bredo: *Danske Købstæders segl indtil 1660*. København, 1937.

Grandjean, Poul Bredo: *Danske Gilders Segl fra Middelalderen*. København, 1948.

Hansen, Folke: *Hammarånäs Halör*, Lund, 1936

Henn, Volker: 'Was war die Hanse'. I C, Hirte, (Red.): *Die Hanse Lebenswirklichkeit und Mythos*, Lübeck, 1989, s. 15 – 21.

Holmberg, Richard: *Den Skånska Öresundskustens medeltid*. Acta Archaeologica Lundensia. Series In 8. Nr 11. Bonn/Lund, 1977.

Hørby, Kai: 'Skånemarkedet'. I J. Granlund (Red.): *Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid XVI.*, Malmö, 1971, s. 68 – 77.

Knarrström, Annika: 'Arkeologi på ett fit i Falsterbo'. I *Ale, Historisk tidskrift för Skåne Halland och Blekinge*. Nr 4. 2018. Halmstad, 2018, s. 26 – 40.

Krongaard Kristensen, Hans & Poulsen, Bjørn: *Danmarks byer i middelalderen*. Aarhus, 2016.

Kong Valdemars Jordebog (KVJ), udg. af Svend Aakjær. København, 1926-45.

Larsson, Stefan & Kjällqvist, M. '2012: *Falsterbo 2:22*'. UV rapport 2012:113.

Mejer, Johannes: http://www5.kb.dk/da/nb/samling/ks/johannes_mejer.html (12/1 2021)

Jahnke, Carsten: *Das Silber des Meeres: Fang und Vertrieb von Ostseehering zwischen Norwegen und Italien (12.-16. Jahrhundert)*, Köln, 2000.

Jönsson, Lars & Wallerbom, Ulrica: *Tommarp och Simrishamn, Österlens medeltida städer*, Simrishamn, 2006.

Pamp, Bengt: *Ortnamn i Skåne*, Stockholm, 1983.

Pamp, Bengt: *Skånska orter och ord*, Malmö, 1988.

Reisnert, Anders: 'Borgarna på Skånemarknaden'. I *Elbogen, Malmö Kulturhistoriska Förenings Årsskrift 2012*. Malmö 2013, s. 47–63. Samma artikel finns på Engelska med mindre förändringar; Reisnert, A. 2014: 'Castles of the Scanian market - three examples', I Alfred Falk, Ulrich Müller und Manfred Schneider (Ed.): *Lübeck und der Hanse Raum Beiträge zu Archäologie und Kulturgeschichte Festschrift für Manfred Gläser*, Lübeck, 2014, s. 527-538.

Reisnert, Anders, 'Malmö – en stad vid Öresund', *Øresundsbyerne - fra urbanisering til renæssance Gransk*, 2021.

Repertorium diplomaticum regni Danici mediævalis, (Rep) – Fortegnelse over Danmarks breve fra middelalderen 1-4, Udgivna av Kr. Erslev og W. Christensen, Köpenhamn, 1896 – 1934.

Rosborn, Sven: *Det medeltida Malmö: detektivarbeten under mer än ett sekel i en gammal stads historia*, Riga: Pilemedia, 2016.

Rydbeck, Otto: *Den medeltida borgen i Skanör*. Kungliga Humanistiska Vetenskapssamfundet i Lund. XX, Lund, 1935.

Sarnäs, Per: *Falsterbo 12:23, fornlämning15*, Rapport på Skånearkeologis hemsida.

Saxo, Grammaticus: *Saxos Danmarkshistorie, Gesta Danorum*, Bind 2, I översättning av Peter Zeeberg. Danske sprog- og litteraturselskab, København, 2000.

Schäfer, Dietrich: *Das Buch des Lübeckischen Vogts auf Schonen*. Quellen und Darstellungen zur Hansischen Geschichte, N.F. Vol. IV. Lübeck, 1927.

Skansjö, Sten: *Söderslätt genom 600 år, Bebyggelse och odling under äldre historisk tid, Skånsk senmedeltid och renässans*, Skriftserie utgiven av vetenskaps-societeten i Lund 11. Lund, 1983.

Ödman, Anders: *Borgar i Skåne*, Riga, 2002.